

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: АНАЛІЗ СТРАТЕГІЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ

FINANCIAL ENTERPRISE SECURITY: ANALYSIS OF STRATEGIC PRIORITIES

У статті проведено системний аналіз підходів до вирішення проблеми фінансової безпеки підприємства. Фінансова безпека являє такий стан підприємства, яке дозволяє забезпечити конкурентоспроможність, фінансову рівновагу, стійкість, платоспроможність і ліквідність підприємства в довгостроковому періоді. Викладена суть фінансової безпеки підприємства, яка полягає в здатності підприємства самостійно розробляти і проводити фінансову стратегію з метою забезпечення конкурентоспроможності та сталого розвитку. У структурі економічної безпеки фінансова складова займає особливе місце. Фінанси є основою будь-якої економічної системи, завдяки фінансам забезпечується реалізація поточних і стратегічних цілей і завдань. У зв'язку з цим система управління повинна враховувати альтернативні шляхи забезпечення безпеки підприємства, при цьому вибір конкретного проекту повинен відповідати фінансовій стратегії і фінансовій політиці підприємства. Виходячи з вищевикладеного, у статті наведена система управління фінансовою безпекою підприємства та надано місце стратегії фінансової безпеки в системі економічної безпеки підприємства. Також визначено стратегічні пріоритети в системі управління фінансовою безпекою підприємства.

Ключові слова: підприємство, фінансова безпека, стратегічні пріоритети, система управління.

В статті проведено системний аналіз підходів к решению проблемы финансо-

вой безопасности предприятия. Финансовая безопасность представляет такое состояние предприятия, которое позволяет обеспечить конкурентоспособность, финансовое равновесие, устойчивость, платежеспособность и ликвидность предприятия в долгосрочном периоде. Изложена суть финансовой безопасности предприятия, которая заключается в способности предприятия самостоятельно разрабатывать и проводить финансовую стратегию с целью обеспечения конкурентоспособности и устойчивого развития. В структуре экономической безопасности финансовая составляющая занимает особое место. Финансы являются основой любой экономической системы, благодаря финансам обеспечивается реализация текущих и стратегических целей и задач. В связи с этим, система управления должна учитывать альтернативные пути обеспечения безопасности предприятия, при этом выбор конкретного проекта должен соответствовать финансовой стратегии и финансовой политике предприятия. Исходя из вышеизложенного, в статье приведена система управления финансовой безопасностью предприятия и предоставлено место стратегии финансовой безопасности в системе экономической безопасности предприятия. Также определены стратегические приоритеты в системе управления финансовой безопасностью предприятия.

Ключевые слова: предприятие, финансовая безопасность, стратегические приоритеты, система управления.

УДК 656.071.4

Мінакова С.М.

д.е.н., професор

«Национальный технический университет
«Харківський політехнічний інститут»

Мехович С.А.

д.е.н., професор

«Национальный технический университет
«Харківський політехнічний інститут»

Minakova Svitlana

National Technical University

«Kharkiv Polytechnic Institute»

Mekhovich Sergii

National Technical University

«Kharkiv Polytechnic Institute»

The article presents a systematic analysis of approaches to solving the problem of Financial security of the enterprise. Financial security represents this state of the enterprise, Please allow Provide Competitiveness, financial balance, sustainability, Solvency and liquidity of the enterprise in the long term. An account of the essence of the financial security of the enterprise, which lies in the ability of the enterprise to independently develop and implement a financial strategy to ensure competitiveness and sustainable development. The instability of the Ukrainian economy and the deepening of the economic crisis have a very negative impact on business development in Ukraine. The situation in the national economy is characterized by a high level of uncertainty and aggressiveness of the market environment, which cause the emergence of external and internal threats, which directly affect the development of enterprises. In these circumstances, it is especially important to ensure their functioning and sustainable development, which is directly dependent on financial security. In the structure of economic security, financial components occupy a special place. Finance is the basis of any economic system. Thanks to finances, the realization of current and strategic goals and objectives is ensured. In connection with this, the management system should take into account the Alternative ways to ensure the security of the enterprise, while choosing a specific project must comply with the financial strategy and financial policies of the enterprise. Based on the foregoing, the article describes the financial security management system of the enterprise and provides a place for the financial security strategy in the economic security system of the enterprise. They also identified Strategic Priorities in the enterprise financial security management system. The effectiveness of business entities mainly due to their finances, making it necessary to address the problems of financial security enterprises. The methodological support for the creation and development of new forms of cluster interaction should be developed on the basis of regional cluster policy. Regional cluster policy, as a concept, has been widely developed and integrates regional, economic and industrial policy. Cluster policy is an action taken by national or regional authorities to establish and support clusters in certain territories.

Key words: enterprise, financial security, strategic priorities, management system.

Постановка проблеми. Нестабільність української економіки та поглиблення економічної кризи вкрай негативно впливає на розвиток бізнесу в Україні. У ситуації, що склалася в національній економіці, характерні високий рівень невизначеності і агресивності ринкового середовища, що обумовлюють появи зовнішніх і внутрішніх загроз, які безпосереднім чином впливають на розвиток підприємств. У цих умовах особливо актуальним стає забезпечення їх функціонування та сталого

розвитку, що безпосередньо залежить від фінансової безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи управління фінансової безпеки підприємства відображені в роботах вітчизняних і зарубіжних науковців, таких як І. Бланк, О. Барановський, Т. Васильців, Ю. Воробйов, А. Воронкова, К. Горячева, Л. Донець, С. Ілляшенко, Г. Задорожний, Л. Костирко, О. Ляшенко, Є. Олійник, В. Пономарьов, Р. Сайфулін, О. Терещенко,

А. Шеремет, В. Шликов та других. У праці зазначених та інших науковців розкрити сутність поняття фінансової безпеки та сформовані методичні засади відносно оцінки її рівня. У той же час, низка запитань, пов'язаних із визначенням стратегічних пріоритетів забезпечення фінансової безпеки, потребують уточнення.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення стратегічних пріоритетів в системі управління фінансовою безпекою підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансову безпеку підприємства в теорії економічної безпеки можна розглядати з точки зору двох концептуальних підходів.

Перший підхід полягає в тому, що фінансова безпека постає як видове поняття по відношенню до поняття «економічна безпека» та субвидовим поняттям по відношенню до категорії «національна безпека».

Суть другого підходу полягає в тому, що, володіючи властивістю дифузійної, фінансова безпека проникає в усі структурні елементи національної економічної безпеки, виступаючи в цьому сенсі наскрізною інтегральною категорією, що характеризує як актуальні, так і потенційні якості всіх видових і субвидових складових національної безпеки країни [1].

Ефективність діяльності суб'єктів господарювання обумовлено переважно станом їх фінансів, що призводить до необхідності розгляду проблем забезпечення фінансової безпеки підприємств.

Вирішення проблеми забезпечення фінансової безпеки підприємства вже на другому етапі гальмується відсутністю узгодженої позиції відносно трактуванню сутності цього поняття. Наприклад, Л.В. Харківська вважає, що фінансова безпека є універсальною категорією, що відображує захищеність суб'єктів соціально-економічних відношень на усіх рівнях [2]. Д. Ванькович розуміє фінансову безпеку як «... захищеність від негативних впливів зовнішнього середовища, а також як здатність швидко усунути різні варіантні загрози, або пристосуватися до існуючих умов, які не позначаються негативно на його діяльності», тим самим висуваючи на перший план захисну функцію цієї функціональної складової [3, с. 132]. О. Барановський доводить, що фінансова безпека перш за все – це «... стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів», що відповідає ресурсно-функціональному підходу [4, 122 с.]. Н. Носик розглядає зміст фінансової безпеки як характеристику системи, життєздатність якої залежить від її здатності захистити фінансові захоплення, протидіяти зовнішнім та внутрішнім загрозам, зберігаючи при цьому стійкість та рівновагу «... за рахунок ефективного використання фінансового потенціалу» [5, с. 168]. Узагальнення наведеного вище визначень доводить висновки, що фінансова

безпека є ключовими складовими економічної безпеки підприємства, а для управління фінансовою безпекою потрібна певна організаційно-економічна система. Для цієї системи характерно існування питань комерційної торгівлі складових, що в процесі своєї діяльності впливають на її стан та динаміку. Такими складовими є банківська безпека, боргова безпека, валютна безпека, безпека небанківського фінансового сектору, бюджетна та грошово-кредитна безпека. Розглянемо сутність кожного із зазначених факторів.

Банківська безпека. Питання безпеки банку є актуальною не тільки для банків, а майже для всіх учасників ринкових відношень. Основний напрям фінансової безпеки банків повинен мати своєю метою зростання обсягів та ефективності використання фінансових ресурсів. Привабливими для споживачів цих ресурсів є якість та безпека їх отримання і користування. Джерелами зовнішніх і внутрішніх загроз та небезпеки банку є банки-конкуренти, зарубіжні й міжнародні організації, конкуруючі юридичні та фізичні особи, які проводять агресивну фінансову політику. Чи не менше безпеку представляють злочинність, корупція, зовнішні та внутрішні банківські ризики. Фінансово-економічна криза в Україні 2008 року істотно змінила пріоритети та довіру населення до Банківських установ. У 2013 р. кількість комерційних банків становила 179 установ, у 2014 р. – 150, у 2015 р. – 117, у 2016 р. – 99, у 2017 р. – 88, станом на жовтень 2018 р. – 82 банківські установи [6].

Банківська система виступає результатом дії як об'єктивного, так і суб'єктивного чинників впливу на формування, реалізацію і розвиток фінансової безпеки держави. Негативний вплив на банківську діяльність мають низькі доходи населення, а незадовільний фінансовий стан позичальників потребує створення в банківських установах значних резервів, що в умовах відсутності стабільних джерел надходження ресурсів ускладнює формування ресурсної бази та кількості комерційних банків.

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що рівень фінансової безпеки банківської системи України є середнім, а значення показників фінансової безпеки підконтрольні банківській системі, у той час, як підприємства не мають можливість на них впливати.

Боргова безпека. Для України проблема забезпечення боргової безпеки є однією з найбільш гострих в умовах політичної нестабільності та економічної невизначеності. За сучасних умов господарювання відбувається постійне зростання її зовнішнього та внутрішнього боргу [7]. Боргова безпека обумовлена головним чином державним боргом. Розрахунки показали, що динаміка значної кількості показників боргової безпеки має негативні довгострокові тенденції, які потенційно загрожують фінансовій безпеці держави [8].

Загрози впливу державного боргу на фінансову безпеку України залежав від його співвідношенням із ВВП. Станом на початок 2019 року воно складало 60,9%. За розрахунком експертів МВФ, максимально допустимий розмір зовнішнього боргу для країн з низькими та середніми рівнями доходів є 49,7% ВВП. При перевищенні цього показника ймовірність фінансових криз зростає до 66,8%.

Водночас ряд емпіричних досліджень свідчать, що вже при нагромадженні зовнішнього боргу понад 30-35% ВВП вплив зовнішньо-боргових операцій на економічне зростання стає негативним [9]. Отже, стан державного боргу оцінюється як загрозовий для фінансової безпеки України

Валютна безпека. Валютна безпека включає в себе систему показників і критеріїв, які покликані дати оцінку стану валютного ринку, рівень захищеності його суб'єктів у всіх ланках фінансової системи держави, здійснюваних валютних операцій та наявних на належному рівні золотовалютних запасів країни. Більшість авторів трактують «валютну безпеку» як ступінь забезпеченості держави валютними коштами, достатніми для дотримання позитивного сальдо платіжного балансу, виконання міжнародних зобов'язань, накопичення необхідного обсягу міжнародних резервів, підтримання стабільності національної грошової одиниці [2]. Автори не мають заперечень проти такого підходу. Відповідно методичним рекомендаціям щодо розрахунку рівня економічної безпеки України – це стан курсоутворення, який характеризується високою довірою суспільства до національної грошової одиниці, її стійкістю, створює оптимальні умови для поступального розвитку вітчизняної економіки, залучення в країну іноземних інвестицій, інтеграції України до світової економічної системи, а також максимально захищає від потрясінь на міжнародних валютних ринках. Стан валютного сектору можуть визначати відповідні індикатори та їх порогові значення [10]. Аналіз основних показників валютного ринку свідчить про те, що валютна безпека України існує в умовах наступних загроз: підвищений ризик доларизації економіки; «слабкість» національної валюти; політична нестабільність та зниження рівня довіри населення до органів влади; недостатній рівень міжнародних резервів України та неефективне управління ними; існування обмежень на конвертованість валюти. Перелічені загрози не дозволяють оцінювати валютний ринок як привабливий.

Безпека небанківського фінансового сектору. Відповідно до Методичних рекомендацій оцінки рівня економічної безпеки, серед складових фінансової безпеки держави важливе місце належить безпеці фондового ринку [11]. Загостренню проблеми падіння рівня безпеки фондового ринку сприяє цілий ряд чинників. Одним з найвагоміших чинників є зростання рівня державного боргу,

оскільки його неконтрольоване зростання та перевищення допустимого рівня ВВП породжує зниженню довіри до національного фондового ринку як внутрішніх, так і зовнішніх інвесторів. Другим чинником є загострення фінансової та іпотечної кризи. Надмірне завищення цін на нерухомість (від 3 до 5-6 тис. дол. США за м² в обласних центрах, яке мало місце до початку фінансової кризи і було аналогом цін у столицях провідних країн світу), а також іпотечна та фінансова криза у США призвела до падіння ринку нерухомості в Україні, що в свою чергу призвело до банківської паніки та проблем у секторі небанківського фінансового посередництва [12].

Суттєвою загрозою для фінансової безпеки держави є значний рівень валютизації економіки (близько 30%). Прив'язка цін на товари та послуги (особливо це стосується об'єктів нерухомості) до долара США чи євро (так звані умовні одиниці), переважна частка заощаджень населення, переважно у цій же валюті та фактична фіксація курсу долара США у відношенні до української гривні призводить до паніки на валютному ринку під час загострення ситуації на валютному ринку США. Спекуляції на фінансовому ринку України зі сторони іноземних банків та інших фінансово-кредитних установ також не сприяють підвищенню рівня безпеки фондового ринку.

Бюджетна безпека. Найбільшу питому вагу у складі фінансової безпеки держави займає саме бюджетна безпека, що визначається як стан забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності державних фінансів, що надає можливість органам державної влади максимально ефективно виконувати покладені на них функції. Згідно Методичним рекомендаціям щодо оцінки рівня економічної безпеки України стан бюджетної безпеки оцінюється за наступними індикаторами (табл. 1) [13]:

Індикатор бюджетної безпеки дає можливість проаналізувати вплив фіскальної політики держави на стан фінансової системи, платіжного балансу та на обсяги внутрішнього попиту. Показник протягом досліджуваного періоду має від'ємне значення, тобто спостерігається дефіцит державного бюджету. Оптимальним вважається значення цього показника на рівні 2%, а перевищення 6%, що характерне для України, свідчить про критичний стан державного бюджету. значення показника коливаються від оптимального до небезпечного стану, що свідчить про значну незбалансованість державних фінансів країни [14, с. 131]. *Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет* відображає обсяг фінансових ресурсів держави, які перерозподіляються через систему державних фінансів і свідчить про рівень централізації фінансової системи держави. З іншого боку, масштаби перерозподілу ВВП через зведений бюджет є одним з основних факторів, що впливають на

Індикатори бюджетної безпеки України

№	Індикатор	Формула розрахунку
1	Бюджетної безпеки розраховується як відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП, %	дефіцит державного бюджету, млн. грн. / ВВП, млн. грн. x 100
2	Дефіцит/профіцит бюджетних та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління, % до ВВП	(дефіцит сектору загальнодержавного управління, млн. грн. – дефіцит зведеного бюджету, млн. грн.) / ВВП x 100
3	Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет, %	доходи зведеного бюджету, млн. грн. / ВВП, млн. грн. x 100
4	Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету, %	(обслуговування державного боргу, млн. грн. + погашення державного боргу, млн. грн.) / доходи державного бюджету, млн. грн. x 100

Джерело: [13]

темпи економічного розвитку країни [15, с. 50-51]. Його оптимальне значення – 6%. Існуюче перевищення 16-відсоткового порогу свідчить про критичний стан державного боргу [16]. За останній період рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет України майже весь час знаходився у задовільному стані. Але в останні два роки значення індикатора збільшилося, що є негативною тенденцією. В той же час слід зазначити, що у багатьох розвинутих країнах таких, як Швеція, Данія, Франція, Австрія, Фінляндія, рівень бюджетного перерозподілу ВВП перевищує 50%, але при цьому в цих країнах більш рівним є розподіл доходів, вони є менш олігархізованими та більш соціально-орієнтованими, ніж країни з низьким рівнем перерозподілу ВВП. Це означає, що нарощення бази ВВП не втрачаючи соціальної орієнтації економіки України є пріоритетом номер один.

Індикатор, що показує відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету. Відношення обсягу сукупних платежів з погашення та обслуговування державного боргу до доходів державного бюджету. Останні десять років простежується тенденція зростання частки боргових платежів у доходах державного бюджету України. Така ситуація обумовлена високими валютними ризиками зовнішньої заборгованості, нестабільною ситуацією з рефінансуванням боргів попередніх років, тиском боргових виплат на державні фінанси (фінансуванням за рахунок державних запозичень значного дефіциту державного бюджету, сформованого під впливом істотного зростання видатків на оборону та на обслуговування боргу) [17, с. 31].

Грошово-кредитна безпека. У сучасному українському законодавстві бракує

чіткого визначення загроз безпеці у грошово-кредитній сфері. Передбачається, що загальний перелік загроз економічній безпеці, визначений у Законі України «Про основи національної безпеки України», в новій редакції Стратегії національної безпеки України, Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері поширюється і на грошово-кредитну сферу [18].

Аналіз законодавчо визначених загроз в економічній безпеці доводить до висновку, що грошово-кредитна система України має суттєві недоліки, що створюють значні загрози економічній безпеці. Причини мають комплексний характер і пов'язані з макроекономічними дисбалансами, недосконалістю сформованої банківської системи, відсутністю гнучкої грошово-кредитної політики. Зокрема, в Україні не створений дієвий емісійний механізм, механізм гнучкого забезпечення потреб економіки у грошовій масі. Багато питань виникає до інституціональної системи, що повинна забезпечити обіг грошей, що відноситься до обов'язків банків. Потребують врегулювання взаємовідносин між банківською та фіскальною системами. На відміну від розвинутих країн, не задіяні ефективні кредитні механізми фінансування потреб економічних суб'єктів та не забезпечена стабільність національних грошей.

На фінансову безпеку підприємства здійснюють вплив як об'єктивні фактори, що перелічені вище, так і суб'єктивні фактори. Слід зазначити, що виробничі підприємства на об'єктивні фактори безпосереднього впливу не мають. Вони тільки можуть здійснювати моніторинг свого положення і застосовувати певні засоби щодо протидії небажаного впливу. У той же час кожне підприємство додає зусиль для того, щоб адаптуватися до оточуючого середовища та заощадити свої фінанси. Це не простий процес, особливо для малих та середніх підприємств, чий бізнес знаходиться на грані беззбитковості. Підприємство повинно мати власні, захисні інструменти збереження фінансів. Мова йде про створення свого власного захисного середовища, в якому будуть створюватись бар'єри для руйнівних зовнішніх впливів конкурентів, представників корупційних структур, кримінальних структур, тощо. Насамперед, такі структури потрібні для фінансової підтримки та гарантування попиту на створювану продукцію. Іншими словами, забезпечувати та підтримувати конкурентоспроможність. Одним із таких «сховищ» для підприємства є інноваційно-виробничий кластер [19]. Світовою практикою доведено переваги

цих мережевих структур. По-перше, в кластерах відновлюються виробничі зв'язки, що є гарантією підтримки бізнесу. Відновлення таких зв'язків на старій технологічній базі не має сенсу та взагалі неможливо. До того ж вирішальне значення у міжгалузевій інтеграції має технологічна сумісність. Тобто, первинним є технологія та обладнання, вторинним, або супутнім – міжгалузєва кооперація. Саме на її забезпечення спрямовано технологічний реінжиніринг. Під технологічним реінжинірингом (ТР) розуміється фундаментальне переосмислення і радикальне перепроєктування основних технологічних процесів виробничої бази підприємств і їх матеріально-технічного забезпечення для досягнення істотних поліпшень показників результативності на основі повної зміни структури і процедур виробничих процесів з послідовним відтворенням коопераційних виробничих зв'язків. Методологія технологічного реінжинірингу – це система маркетингових, інжинірингових, організаційно-економічних, соціальних та логістичних заходів стратегічного значення. Вона виходить із постулату, що технологія є базовою конкурентоутворюючою основою виробництва і розглядається як концепція, що покликана поєднати усі ланки виробничого сектору країни у реалізації стратегії комплексного розвитку як індустріальної держави. Впровадження методології технологічного реінжинірингу засновано на уявленні про тенденції розвитку світового машинобудування та їх впливу на вітчизняну промисловість і базуються на визнанні пріоритетної ролі машинобудівного комплексу України. Методологія технологічного реінжинірингу передбачає створення нового змісту промислової політики та розробку нових моделей у контексті формування міжгалузєвої кооперації, що слід розглядати як альтернативу галузевому принципу управління. Методичне забезпечення створення та розвитку нових форм кластерної взаємодії слід розвивати на основі регіональної кластерної політики. Регіональна кластерна політика, як концепція, отримала широкий розвиток та інтегрує регіональну, економічну і промислову політику. кластерна політика – це заходи, які проводяться органами державної або регіональної влади зі створення та підтримки кластерів на певних територіях. Система комплексної підтримки кластерів створена в Європі. Із 31 європейської країни 26 мають національні кластерні програми, при чому 24% кластерів є світовими лідерами, 12% – європейськими лідерами, 37% – національними та ще 24% кластерів лідирують як економічні суб'єкти з високим рівнем виробництва праці. Від галузевої моделі до кластерної перейшло державне управління у Фінляндії. Документом, в якому сформульовані основні завдання регіональної кластерної політики, є Європейський кластерний Меморандум країн – членів Європейського

Союзу. Аналіз світового досвіду та національних особливостей кооперації дозволив сформулювати основні принципи регіональної кластерної політики щодо України та пріоритетні напрямки її розвитку. Участь у кластерних програмах виробничих підприємств, включаючи малий та середній бізнес, забезпечить можливість відтворення замкнених технологічних циклів виробництва та ланцюгів отримання доданої вартості, що сьогодні особливо актуально для підприємств оборонно-промислового комплексу [18]. Таким чином, кластеризація створює не тільки привабливе інституційне середовище, а створює об'єктивні умови забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Висновки з проведеного дослідження. Підвищення стійкості грошово-кредитної системи до існуючих загроз і викликів потребує суттєвого вдосконалення існуючих монетарних інструментів та, взагалі, грошово-кредитної політики держави. Стратегічними пріоритетами, на нашу думку, слід визначити підтримку малого і середнього бізнесу, створення умов для здійснення масштабного технологічного реінжинірингу промислових підприємств, сприяння процесам кластеризації вітчизняних підприємств.

БІБЛОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Мельник С.І. Система управління фінансовою безпекою підприємства. Формування ринкових відносин в Україні. 2019. № 3 (214) С. 76-82.
2. Харьковская Л.В., Харьковский М.Б. Управление финансовой безопасностью предприятия. Синергия. 2017. № 4, С. 51-57.
3. Ванькович Д. Роль фінансової безпеки підприємства в управлінні його фінансовими ресурсами. *Актуальні проблеми економіки перехідного періоду*. 1999. Вип. 4. С. 131-135.
4. Барановський О.І. Фінансова безпека: монографія. Інститут економічного прогнозування. Київ: Фенікс, 1999. 338 с.
5. Пойда-Носик Н.Н. Дослідження теоретичних аспектів сутності фінансова безпека. Вісник Донецького національного університету. Сер. В: Економіка і право. 2011. Вип. 2. С. 164-170
6. Сайт НБУ. URL: <https://www.bank.gov.ua/control/uk/index> (дата звернення: 19.04.2019).
7. Вахненко Т.П. Особливості формування державного боргу та управління його складовими в період фінансової кризи. *Фінанси України* 2010. №6. URL: <https://naub.oa.edu.ua/2015/вплив-державного-боргу-на-фінансову-безпеку/> (дата звернення: 19.04.2019).
8. Портал ЛІГА:ЗАКОН: URL: (дата звернення: 19.04.2019).
9. Державний борг України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/> (дата звернення: 19.04.2019).
10. Статистичні матеріали Національного банку України. Грошово-кредитна та фінансова статистика, архів 2008-2015 рр. Національний банк України URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=57897 (дата звернення: 19.04.2019).

11. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України/ За ред. акад. НАН України С.І. Пиріжкова. К.: НІМБ, 2003. 42 с.

12. Макроекономічний та монетарний огляд. Департамент монетарної політики та економічного аналізу Національного банку України. Грудень 2015. URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=17612907&cat_id=26799937 (дата звернення: 19.04.2019).

13. Паєнко Т.В., Поплавська М.В. Безпека фондового ринку в контексті зміцнення фінансової безпеки держави *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*, 2011. № 2. С. 215-221

14. Рудик, Н.В. Фінансова безпека в системі управління державними фінансами. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 5, Ч. 4. С. 128-133.

15. Serebrianskyi D.M., Vdovychenko A.M., Zubrytskyi, A.I. (2017) Otsinka rivnia ta efektyvnosti pererozpodilu VVP cherez publichnyi sektor ekonomiky Ukrainy. *Finansy Ukrainy*, 4, 45-57.

16. Марків, Г., Синявська Л., Рубай О. Вплив державного боргу на боргову безпеку України. *Аграрна економіка*. 2014. Т. 7, № 3–4. С. 29-37.

17. Про основи національної безпеки України : закон України від 19.06. 2003 р. № 964-IV (станом на 13.06.2012 р.) URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/a#Find> (дата звернення: 19.04.2019).

18. Мехович С.А. Регіони України: стратегія і політика розвитку: монографія. Харків: ТОВ «Планета-принт», 2016. 436 с.

6. Sajt NBU. Available at: <https://www.bank.gov.ua/control/uk/index>. (accessed 19 April 2019).

7. Vahnenko T.P. (2010) Osoblivosti formuvannya derzhavnogo borghu ta upravlinnja jogo skladovimi v period finansovoi krizi [Features of formation of public debt and managing its components in times of financial crisis] *Finansi Ukraini*. no. 6. Available at: <https://naub.oa.edu.ua/2015/vpliv-derzhavnogo-borghu-na-finansovu-b/> (accessed 19 April 2019).

8. Portal LIHA: ZAKON Available at: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME131588.html (accessed 19 April 2019).

9. Derzhavnyi borh Ukrainy Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/> (accessed 19 April 2019).

10. Ctatistichni materiali Nacional'nogo banku Ukraini. Groshovo-kreditna ta finansova statistika, arhiv 2008-2015 rr. Nacional'nij bank Ukraini. Available at: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=57897 (accessed 19 April 2019).

11. Pirizhkov S.I. (ed.) (2003) Metodichni rekomendacii shhodo ocinki rivnja ekonomichnoi bezpeki v Ukraini [Guidelines for assessing the level of economic security] K.: NIMB.

12. Makroekonomichnij ta monetarnij ogljad. Departament monetarної політики та економічного аналізу Nacional'nogo banku Ukraini. Gruden' 2015. Nacional'nij bank Ukraini Available at: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=17612907&cat_id=26799937 (accessed 19 April 2019).

13. Paentko T.V., Poplav'ska M.V. (2011) Bezpeka fondovogo rinku v konteksti zmicnennja finansovoi bezpeki derzhavi [Stock market security in the context of strengthening the financial security of the state] *Zbirnik naukovih prac' Nacional'nogo universitetu derzhavnoi podatkovoi sluzhbi Ukraini*, no. 2, pp. 215-221.

14. Rudik N.V. (2014) Finansova bezpeka v sistemі upravlinnja derzhavnimi finansami [Financial security in the public finance management system] *Naukovij visnik Hersons'kogo derzhavnogo universitetu*. vol. 5, no. 4, pp. 128-133.

15. Serebrianskyi D.M., Vdovychenko A.M., Zubrytskyi A.I. (2017) Otsinka rivnia ta efektyvnosti pererozpodilu VVP cherez publichnyi sektor ekonomiky Ukrainy. *Finansy Ukrainy*, no. 4, pp. 45-57.

16. Markiv G., Sinjavs'ka L., Rubaj O. (2014) Vpliv derzhavnogo borghu na borgovu bezpeku Ukraini [Impact of public debt on Ukraine's debt security.] *Agrarna ekonomika*. vol. 7, no. 3-4, pp. 29-37.

17. Pro osnovi nacional'noi bezpeki Ukraini : zakon Ukraini vid 19.06. 2003 r. № 964-IV (stanom na 13.06.2012 r.) Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/a#Find> (accessed 19 April 2019).

18. Mehovich S.A. (2016) Regioni Ukraini: ctrategija i politika rozvitku [Regions of Ukraine: strategy and development policy] Harkiv: TOV «Planeta-print».

REFERENCES:

1. Melnik S.I. (2019) Sistema upravlinnja finansovuju bezpekoju pidpriemstva [System of management of financial security of the enterprise] *Formuvannja rinkovih vidnosin v Ukraini*. no. 3(214), pp. 70-82.

2. Harkovskaja L.V., Harkovskij M.B. (2017) Upravlenie finansovoj bezopasnost'ju predpriyatija [Management of financial security of the enterprise] *Sinergija*. no. 4, pp. 51-57.

3. Van'kovich D. (1999) Rol' finansovoi bezpeki pidpriemstva v upravlinni jogo finansovimi resursami [The role of financial security of an enterprise in managing its financial resources] *Aktual'ni problemi ekonomiki perehidnogo periodu*. vol. 4, pp. 131-135.

4. Baranovskij O.I. (1999) Finansova bezpeka [Financial security] Institut ekonomichnogo prognozuвання. Kiyv : Feniks.

5. Pojda-Nosik N.N. (2011) Doslidzhennja teoretichniha spektiv sutnosti finansova bezpeka [Investigation of the theoretical aspects of the essence of financial security] *Visnik Donec'kogo nacional'nogo universitetu*. Ser. V: *Ekonomika i pravo*. vol. 2, pp. 164-170.